

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ [CURRENT ISSUES IN LINGUOCULTURAL STUDIES]

УДК 811.134.2'27:808.5

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 18.12.2022 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 21.12.2022 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 100 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2023.43.10>

ПРО ДИСКУРСИ ПІДРУЧНИКІВ З ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Олена Юріївна Сайфутдінова (Львів, Україна)

olena.sayfutdinova@lnu.edu.ua

кандидат філологічних наук кафедри французької філології

Львівський національний університет імені Івана Франка

(Міністерство освіти і науки України)

79005, м. Львів, вул. Університетська, 1

Стаття зосереджує увагу на дискурсах, присутніх у сучасних підручниках з іспанської мови. У дослідженні визначено та проілюстровано, що підручник відображає країну мовно, культурно та ментально. Розглянуто присутність різних тем залежно від спрямування і текстового наповнення підручників, яке також відображене в стилі комунікації та в пропонуваному до виконання вправах. Доведено, що текстові матеріали, розміщені в підручнику, традиційно репрезентують стереотипи та ціннісні орієнтири іспанців. Описано дискурс іспанського підручника з погляду комунікативної, емотивної та метамовної функцій мови. Запропоновано вивчати підручники як цінний ілюстративний матеріал для дослідження історії, мови та лінгвокраїнознавства.

Ключові слова: дискурс, вправа, текст, тема, завдання.

ON THE DISCOURSES OF SPANISH LANGUAGE TEXTBOOKS

(Актуальні питання лінгвокультурології [Aktual'ni pytannja lingvokul'turologii'])

Про дискурси підручників з іспанської мови (Українською) [Pro dyskursy pidruchnykiv z ispans'koj' movy]

© Сайфутдінова О. Ю. [Sayfutdinova O. Ju.], olena.sayfutdinova@lnu.edu.ua

Olena Yu. Saifutdinova (Lviv, Ukraine)

olena.sayfutdinova@lnu.edu.ua

PhD (Philology), associate professor at French Philology Department

Ivan Franko National University of Lviv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

1 Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79005

This article is devoted to the topics that appear in the textbooks of the Spanish language written by Spanish authors. Special attention to the traditional discourses is paid. The textbooks are studied considering its didactic orientation, and it is observed that the topics represented in the textbooks change depending on its components: the texts and the tasks offered. It is shown that the text, the tasks and the exercises of the Spanish textbooks represent the cultural and mental characteristics of the Spanish nation along with the language. It is discovered that Spanish textbooks of Spanish language reflect traditional stereotypes and axiological points of the Spanish nation. It is especially characteristic of grammar books that, at first sight, seem to be far from the topics of Spanish day-to-day life, civilization, culture, and history. The discourse of the textbooks is described from the focus on the communicative, emotive, and metalinguistic functions of the language. The research has revealed that, in some cases, Spanish textbooks represent valuable sources for studying civilization and culture or even the history of Spain. As far as further research is concerned it is recommended to use the methods of the corpus linguistics. Free and directed associative experiments would be useful too as well as quantitative and statistical methods for their procession.

Key words: discourse, exercise, text, topic, task.

Вступ: Традиційно підручник з іноземної мови вважають одним із головних ресурсів для досягнення результатів навчання. Навіть у добу цифрових технологій навчання іноземної мови спирається на письмо і друкований підручник, адже екранні засоби не завжди дають змогу досягти ефективного запам'ятовування, а також потребують електропостачання та безперебійного доступу до інтернет-мережі. До слова, останнє стало не завжди можливим в Україні в цей воєнний час; до того ж здобувачі освіти легко відволікаються від роботи з екраном через раптові мережеві повідомлення та роботу додаткових функцій на пристрої. Так, цифрові ресурси для навчання будуть дієвими лише за умови їхнього системного, послідовного та повторюваного використання, позаяк зорове запам'ятовування, як і будь-яке інше, потребує фіксованого тексту; і корисно буде, якщо вивчуване слово, граматичну форму або синтаксичну конструкцію здобувачі освіти

(Current issues in linguocultural studies [Aktual'ni pytannja lingvokul'turologii'])

On the Discourses of Spanish Language Textbooks (in Ukrainian) [Pro dyskursy pidruchnykiv z ispans'koi movy]

© Saifutdinova O. Yu. [Saifutdinova O. Ju.], olena.sayfutdinova@lnu.edu.ua

пропускати через пам'ять за допомогою скоропису. Як свідчить практика, експерименти та інші вагомні розмаїті дослідження, зокрема сучасна наукова розвідка японських учених [10], скоропис – це неоціненна інструментальна опція, якої нас позбавляють електронний курс, відео, електронна версія підручника або тестів. Варто нагадати, що виконання письмових вправ запускає механізм “пригадування” [3], який і забезпечує навчання.

Змісту і наповнення підручників з іспанської мови торкаються переважно наукові праці з лінгводидактики і методології. Франсіско Хіменес Кальдерон та Анна Руфат, розмірковуючи про дискурсову спрямованість інструментів для навчання, стверджують, що “вибір завдання і визначення теми залежатимуть головним чином від потреб, зацікавлень і характеру аудиторії” (тут і далі переклад мій. – О. Сайфутдінова) [8, с. 32]. На думку більшості дослідників, універсальною і непомильною темою навчальних матеріалів – дискурсом – є сократівська спроба пізнати себе, а відтак і познайомитися з іншими учасниками навчального процесу. Іспанські дидакти, розмірковуючи про зміст навчання, надають найбільшого значення комунікації як соціальної взаємодії, позначеній особистісними посилами та емоціями: “Злиття мовного, соціального та освітнього контекстів надають другим мовам таких особливих властивостей, що їх слід брати до уваги під час навчання різномірної учнівської аудиторії” [9, с. 149]. Дискурсовому навантаженню надають значення навіть під час вивчення граматики. До прикладу, доктор Патрісія Гільєн Солано з Університету Коста Рики зазначає: “Дискурс є простором, в якому застосовують граматику, і в цьому контексті ми можемо об'єднати вивчення граматики з концептами, що впливають із прагматики та соціолінгвістики” [6]. Хосе Мануель Бустос Хісберт, професор Університету Саламанки, розмірковуючи про навчання граматики, ставить питання про різницю дискурсів: “Одним із питань, яке нам видається головним щодо навчання граматичного компоненту на уроках іспанської мови як іноземної, – це дистанція між дискурсом аудиторії та реальним дискурсом” [5, с. 62]. Науковець здійснює корпусне дослідження вживаності певних граматичних явищ і ставить під сумнів доцільність вивчення усіх граматичних явищ, перелічених в “Описовій граматиці іспанської мови” (“La Gramática descriptiva de la lengua española”), виданій Іспанською Королівською Академією та в “Новій граматиці іспанської мови” (“Nueva gramática de la lengua española”).

Основний зміст: Метою цього дослідження є виявити присутню в підручниках з іспанської мови дискурсивну спрямованість, позаяк створення тексту

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

вправи вважають креативним процесом, який пов'язаний із породженням мовлення, і розглядати його можна в координатах психолінгвістики. Спостереження за колегами і самоспостереження за розробкою навчальних завдань дає підстави виокремити в них елементи автобіографічності, зв'язок з особистим досвідом, зокрема з відображенням у ньому навколишніх реалій. Так, створені викладачем вправи, їхній набір чи й підручник загалом нагадують зреалізовану методику проєктивного психологічного тесту.

Під терміном “дискурс” маємо на увазі “індивідуальний, особистісний смисл” [1, с. 147], яким наповнюється “текст внаслідок інтерпретаційної діяльності адресата” [Там само]. Цей смисл витворює автор під час генерування тексту і відновлює реципієнт під час сприйняття. Логічно, що цікавими для дослідження є лише оригінальні дискурси підручника, тобто дискурс має постати з тексту, написаного автором. Проте часто автори підручників компілюють навчальні матеріали з інших підручників, художніх творів, газетних матеріалів, інтернет-сторінок тощо. Текст підручників формують різноманітні завдання і вправи. Під терміном “завдання” ми вбачаємо власне завдання – “tarea” – вказівку учневі до виконання дій, які спричиняють формування в учні певних знань чи умінь. Терміном “вправа” – “ejercicio” – ми позначаємо таке завдання, яке передбачає вправляння, себто повторюване виконання навчальних дій. Завдання і вправи можливі до виконання на різних рівнях мови: фонологічному, морфологічному, морфологічному, словотвірному, лексико-семантичному, синтаксичному тощо. Завдання і вправи підручника, особливо вправи, нерідко є продуктом авторського вимислу, сформовані з правдивих, пригаданих або уявних ситуацій, які пропонує автор. Здавалося би, що тут доцільно було би говорити не про “дискурси”, а про різні “контексти”, якими оперує підручник іспанської мови; а проте спостереження вказують на те, що багато повідомлень насправді відірвані від контексту:

Les he dicho que me ayuden a encontrar una solución [с. 10].

No creo que tengas razón en lo que dices [Там само, с. 12].

Ojalá pudiera volver atrás. Actuaría de otra manera [Там само, с. 32].

Матеріалом нашого поверхового емпіричного дослідження ми обрали підручник із граматики Марії Пілар Ернандес Мерседес “Час практикувати індикатив і субхунтив” (“Tiempo para practicar el indicativo y el subjuntivo”). Позаяк цей підручник містить велику кількість тренувальних вправ і мінімальну кількість текстів (адже тематичне планування розділів підручника представлене

граматичними й аж ніяк не розмовними темами), ми маємо змогу поцікавитися присутніми в граматиці авторськими дискурсами. Попри всі очікування в усіх матеріалах підручника М. П. Ернандес Мерседес ми відзначаємо гостру присутність соціолінгвістичного компонента і яскраву комунікативність, про яку так дбають іспанські автори. Цей підручник з граматики реалізовує переважно такі дискурси:

- 1) взаємини між друзями: *No me gustaría que se creyera lo que le contamos ayer* [Там само, с. 23].
- 2) взаємини між колегами: *Es cierto que nos van a subir el sueldo* [Там само, с. 64].
- 3) робота і успіхи та труднощі на роботі: *Era necesario que lleguemos al trabajo antes de las ocho* [Там само, с. 23].
- 4) їжа: *No te olvides del bocadillo para el viaje, porque igual te entra hambre* [Там само, с. 39].
- 5) свята, канікули, дозвілля: *Ojalá hubiera salido la semana pasada con Luis* [Там само, с. 32].
- 6) успіхи та труднощі навчання: *El profesor me dijo que le entregara los ejercicios* [Там само, с. 20].
- 7) подорожі: *A lo mejor me voy de vacaciones Extremo Oriente* [Там само, с. 39].
- 8) турбота про екологію: *Está demostrado que, en los próximos años, tendrá lugar un cambio climático* [Там само, с. 64].
- 9) турбота про соціально-економічне майбутнє: *No veo que la ciudad esté cambiando como dicen* [Там само, с. 47].
- 10) турбота про здоров'я: *Matilde espera que su madre se recupere pronto* [Там само, с. 56].

Є всі підстави стверджувати, що граматика М. П. Ернандес Мерседес відображає типові мовлення, поведінку, культуру, національні цінності та ментальність іспанців.

Як уже зазначалося, іспанським авторам властивий комунікативний підхід, тож комунікативна функція мови зреалізована в підручнику М. П. Ернандес Мерседес найповніше: авторка звертається до здобувача освіти на “ти”, граматика має багато діалогів, діалогічними є більшість вправ і завдань: вони передбачають мовленнєво-емоційну реакцію-відповідь. Багато граматичних та синтаксичних явищ, які пояснила авторка і пропонує до вправлення, мають емоційну природу: описуючи їх М. П. Ернандес Мерседес зреалізувала емоційну та метамовну функції

мови. Присутність у підручнику реалізованих функцій мови вказує на його цілісність і вітальність.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок: Тематичне дослідження підручників з іспанської мови для дорослих різних рівнів виявило, що на дискурсове забарвлення їхніх текстів впливає насамперед спеціалізація і тематичне орієнтування, в той час як граматика відображають незалежний авторський дискурс за умови, що граматика не була компіляцією матеріалів попередніх граматик чи інших посібників. Порівняння відображеного в граматичних вправах дискурсового матеріалу дало змогу виявити, що в підручнику переважає дискурс взаємин між друзями, позаяк його репрезентовано найчастіше і найемоційніше.

Для ефективного вивчення дискурсового наповнення іспанських граматик доречними будуть інструменти корпусної лінгвістики: пошук у корпусах відбуватиметься через попередньо підібрані лема [4, с. 14], які символізуватимуть ті чи інші дискурси. Також варто залучити кількісні методи, які би дали змогу унаочнити результати за допомогою діаграм.

Із подальших досліджень текстового матеріалу іспанських підручників можна виокремлювати історичні пласти поступу ІТ-революції, популярність відомих персоналій та впливовців, моду на літературні твори або сучасні твори кінематографу тощо. Цікаві наукові результати можна отримати, якщо залучитися інструментарієм психолінгвістики і використовувати текстові матеріали підручників як стимул під час асоціативних експериментів – і вільних, і спрямованих. Цінним матеріалом для етнопсихолінгвістики та лінгвокультурології будуть результати таких експериментів із представниками різних народів: іспанського, аргентинського, мексиканського, литовського, українського тощо. Безперечно, якісній науковій розвідці має передувати експертна думка щодо доцільності розвивати цей напрям дослідження, коли завбачливо залучені практичні категорії: “можна” і “повинен” [2, с. 40].

Література:

1. Бацевич, Ф. С. *Основи комунікативної лінгвістики* (Київ: Академія, 2004), 344.
2. Кресвелл, Джон В. та Кресвелл, Дж. Девід. *Дизайн дослідження: підходи на основі якісних, кількісних і змішаних методів*, перекл. Ігор Кобель, Тарас Кобель. (Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2022), 284.
3. Оклі, Барбара. *Люзія компетентності*, https://youtu.be/Nk5Fgg_JhQQ?t=393
4. Фокін, С. Б. *Комп'ютерні інноваційні технології в перекладацькій та перекладознавчій діяльності* (Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2019), 254.

(Current issues in linguocultural studies [Aktual'ni pytannja lingvokul'turologii])

On the Discourses of Spanish Language Textbooks (in Ukrainian) [Pro dyskursy pidruchnykiv z ispan'skoi' movy]

© Saifutdinova O. Yu. [Sajfutdinova O. Ju.], olena.sayfutdinova@lnu.edu.ua

5. Bustos Gisbert, José Manuel. "Enseñanza-aprendizaje del componente gramatical." En *Teoría y metodología para la enseñanza de ELE*, supervisor editorial Ernesto Puertas Moya, 43–53. EnClave-ELE, 2018.
6. Guillen Solano, P. "De la gramática oracional a la gramática discursiva en el aula de español como lengua extranjera," *Filología y lingüística* 35 (2) (2009): 161-176
7. Hernández Mercedes, María Pilar. *Tiempo para practicar el indicativo y el subjuntivo* (Madrid: Edelsa, 2005), 168.
8. Jiménez Calderón, Francisco y Rufat, Ana. "Diseño de unidades didácticas." En *Teoría y metodología para la enseñanza de ELE*, supervisor editorial Ernesto Puertas Moya, 17–48. EnClave-ELE, 2018.
9. Rosal Nadas, María. "Estrategias en la enseñanza-aprendizaje de la lengua y la literatura en ELE: el componente afectivo." En *Teoría y metodología para la enseñanza de ELE*, supervisor editorial Ernesto Puertas Moya, 141–163. EnClave-ELE, 2018.
10. Umejima, Keita, Takuya Ibaraki, Takahiro Yamazaki, and Kuniyoshi L. Sakai. "Paper Notebooks vs. Mobile Devices: Brain Activation Differences during Memory Retrieval." *Frontiers in Behavioral Neuroscience* 15 (2021), <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnbeh.2021.634158/full>

References:

1. Bacevich, F. S. *Osnovi komunikativnoi lingvistiki* (Kiiv: Akademija, 2004), 344.
2. Kresvell, Dzhan V. ta Kresvell, Dzhan. Devid. *Dizajn doslidzhennja: pidhodi na osnovi jakisnih, kil'kisnih i zmishanij metodiv*, Perekl. Igor Kobel', Taras Kobel'. (L'viv: Vidavnistvo Ukraïns'kogo katolic'kogo universitetu, 2022), 284.
3. Okli, Barbara. *Iljuzija kompetentnosti*, https://youtu.be/Nk5Fgq_JhQQ?t=393
4. Fokin, S. B. *Komp'juterni innovacijni tehnologii v perekladac'kij ta perekladoznavchij dijat'nosti* (Kiiv: KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2019), 254.
5. Bustos Gisbert, José Manuel. "Enseñanza-aprendizaje del componente gramatical." En *Teoría y metodología para la enseñanza de ELE*, supervisor editorial Ernesto Puertas Moya, 43–53. EnClave-ELE, 2018.
6. Guillen Solano, P. "De la gramática oracional a la gramática discursiva en el aula de español como lengua extranjera," *Filología y lingüística* 35 (2) (2009): 161-176.
7. Hernández Mercedes, María Pilar. *Tiempo para practicar el indicativo y el subjuntivo* (Madrid: Edelsa, 2005), 168.
8. Jiménez Calderón, Francisco y Rufat, Ana. "Diseño de unidades didácticas." En *Teoría y metodología para la enseñanza de ELE*, supervisor editorial Ernesto Puertas Moya, 17–48. EnClave-ELE, 2018.
9. Rosal Nadas, María. "Estrategias en la enseñanza-aprendizaje de la lengua y la literatura en ELE: el componente afectivo." En *Teoría y metodología para la enseñanza de ELE*, supervisor editorial Ernesto Puertas Moya, 141–163. EnClave-ELE, 2018.
10. Umejima, Keita, Takuya Ibaraki, Takahiro Yamazaki, and Kuniyoshi L. Sakai. "Paper Notebooks vs. Mobile Devices: Brain Activation Differences during Memory Retrieval." *Frontiers in Behavioral Neuroscience* 15 (2021), <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnbeh.2021.634158/full>

(Актуальні питання лінгвокультурології [Aktual'ni pytannja lingvokul'turologii'])

Про дискурси підручників з іспанської мови (Українською) [Pro dyskursy pidruchnykiv z ispans'koi movy]

© Сайфутдінова О. Ю. [Sajfutdinova O. Ju.], olena.sajfutdinova@lnu.edu.ua